

HANS VAN DER HEIJDEN ARCHITECTEN

**HET REPERTOIRE
VAN
HET WOONPALAZZO**

HANS VAN DER HEIJDEN ARCHITECTEN

**HET REPERTOIRE
VAN
HET WOONPALAZZO**

HET REPERTOIRE VAN HET WOONPALAZZO

Tekst en beelden

HANS VAN DER HEIJDEN ARCHITECTEN,
HET BUREAU VOOR DUURZAAM STADSONTWERP BV

7 jun 2023

In de kunstbeoefening is het model een object dat moet worden herhaald zoals het is.

Daarentegen is het type een object waarmee iedereen dingen kan bedenken die niet op elkaar lijken.

In het model is alles precies vastgelegd, in het type is alles is min of meer vaag.

Antoine-Chrysostome Quatremère de Quincy

The model, understood in the sense of practical execution, is an object that should be repeated as it is

Contrariwise, the 'type' is an object after which each artist can conceive works that bear no resemblance to each other.

All is precise and given when it comes to the model, while all is more or less vague when it comes to the 'type'.

Antoine-Chrysostome Quatremère de Quincy

Het type

Het palazzotype is te beschrijven als een gebouw dat binnen zijn bouwkundige omhulling een autonome plaats vormt. De plaats is een leegte die verbonden is met de ruimte rondom het gebouw. De plaats organiseert het gebouw en de draagconstructie. Binnen de bouwkundige begrenzing is de pragmatische ordening van de woonattributen mogelijk. In het arrangement van het palazzo is sprake van de repetitie, rotatie en stapeling van de samenstellende ruimten rondom de bouwkundige plaats. De oriëntatie van het palazzo rondom een plaats is centripetaal.

Het type is daarmee in zo performatief mogelijke termen gedefinieerd. Cruciaal is blijkbaar de plaats als constituerend architectonisch motief. In de palazzi die vanaf de 15e eeuw in Florence en elders zijn ontwikkeld spreekt men van een cortile. De cortile is niet alleen de onderlegger voor de ordening van de vertrekken binnen de omhulling van het palazzo, het is ook een ruimte met eigen karakteristieken, die bovendien op een meer of minder vernuftige manier met de buitenwereld is verbonden. Om al die kwaliteiten in het gebouw te ontwerpen is een uitgebreid repertoire van architectonische middelen aanwezig. Dit repertoire ligt verscholen achter de typologische constante van het palazzo. Het is juist dit repertoire dat inzicht biedt in de historische ontwikkeling van het type en de regionale verschillen die aanwezig zijn.

The type

The palazzo type can be described as a building that forms an autonomous place with its own architectural envelope. The place is a void that is connected to the space around the building. The place organises the building and its supporting structure. Within the architectural boundaries, the pragmatic arrangement of the living attributes is possible. The arrangement of the palazzo involves the repetition, rotation and stacking of the constituent spaces around the architectural site. The orientation of the palazzo around a place is centripetal.

The type is thus defined in the most performative terms possible. Crucial is apparently the place as a constituent architectural motif. In the palazzi developed in Florence and elsewhere from the 15th century onwards, one speaks of a cortile. The cortile is not only the basis for the arrangement of the rooms within the envelope of the palazzo, it is also a space with its own characteristics, which are moreover more or less ingeniously connected to the outside world. In order to design all these qualities into the building, there is an extensive repertoire of architectural means. This repertoire is hidden behind the typological constant of the palazzo. It is precisely this repertoire that provides insight into the historical development of the type and the regional differences that are present.

Het repertoire wordt hier, net als het type, in performatieve termen voorgesteld. Het gaat hier dus niet om wat bijvoorbeeld een cortile is, maar om wat het doet en hoe het functioneert in het architectonisch ontwerp. Die voorstelling van het repertoire suggereert wellicht een zekere hiërarchie of een volgorde in een ontwerpproces. Bedacht moet worden dat elke voorstelling noodzakelijkwijs een volgorde van de werkelijkheid is, in dit geval van het bouwkundige repertoire van het palazzo.

Ook moet benadrukt worden dat de typologische definitie van het palazzo het repertoire, de aanpassingen, uitbreidingen of beperkingen ervan en uiteraard ook alle stilistische kwesties negeert. In typologisch opzicht heeft het repertoire dan beperkte definiërende waarde, het begrip van de ingezette ontwerp-middelen biedt gedetailleerd inzicht in het bouwkundige fenomeen van het palazzo. Opgemerkt kan worden dat lokale verschillen en leeftijdsverschillen juist uit het repertoire blijken. In het onderstaande wordt uitgegaan van het palazzo zoals zich dat in de Florentijnse renaissance ontwikkelde.

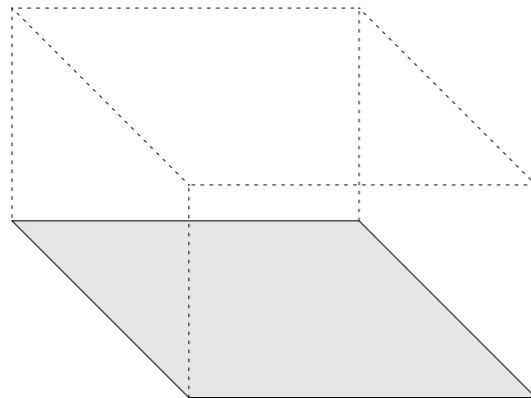
The repertoire, like the type, is presented here in performative terms. It is therefore not about what a cortile is, for example, but about what it does and how it functions in architectural design. This representation of the repertoire perhaps suggests a certain hierarchy or sequential order in a design process. It should be borne in mind that any representation is necessarily a sequential reduction of reality, in this case of the architectural repertoire of the palazzo.

It should also be stressed that the typological definition of the palazzo ignores its repertoire, its adaptations, extensions or limitations and, of course, all stylistic issues. In typological terms, the repertoire may have limited defining value, but the understanding of the employed design tools provides detailed insight into the architectural phenomenon of the palazzo. It may be noted that local differences and age differences are precisely what the repertoire reveals. The following is based on the palazzo as it developed in the Florentine Renaissance.

Sito

Het bouwkavel waarop het palazzo gebouwd is, is zo stedelijk als het palazzo zelf. Het kavel wordt in zijn geheel architectonisch gedetermineerd door het feitelijke gebouw en soms door een tuin met de bijbehorende tuinmuren en poorten. Bijna per definitie is het een onregelmatig grondstuk dat aan straten ligt. In de renaissance bestaat de tendens om het kavel in afwijking van de werkelijkheid als zuiver geometrisch in tekening weer te geven.

The plot on which the palazzo is built is as urban as the palazzo itself. The plot is architecturally defined in its entirety by the actual building and sometimes by a garden with the accompanying garden walls and gates. Almost by definition, it is an irregular plot of land that borders streets. In the Renaissance, there is a tendency to depict the plot as purely geometric in drawings.

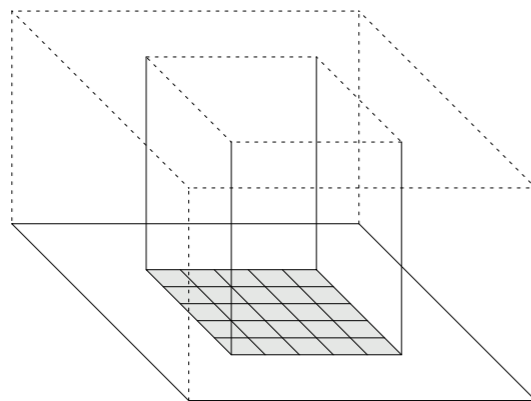

Luchtfoto / Aerial picture Palazzo Gondi Florence

Cortile

Het hof is een door de bouwkundige omhul-
ling gevormde buitenruimte en de ken-
merkende architectonische ruimte van het
palazzo. Het hof is geometrisch bepaald,
waarbij de tendens is om zuivere kubussen
te omsluiten. Strenge rasters bepalen de plek
van kolommen en andere artefacten en sym-
boliseren de goddelijke orde. De bouwkun-
dige substantie van het feitelijke gebouw kan
amorf zijn als het kavel dat afdwingt.

The court is an outdoor space formed by
the building envelope and the characteristic
architectural space of the palazzo. The court is
geometrically determined, with the tendency
to enclose pure cubes. Rigid grids determine
the location of columns and other artefacts,
symbolising divine order. The architectu-
ral substance of the actual building can be
amorphous if the plot so dictates.

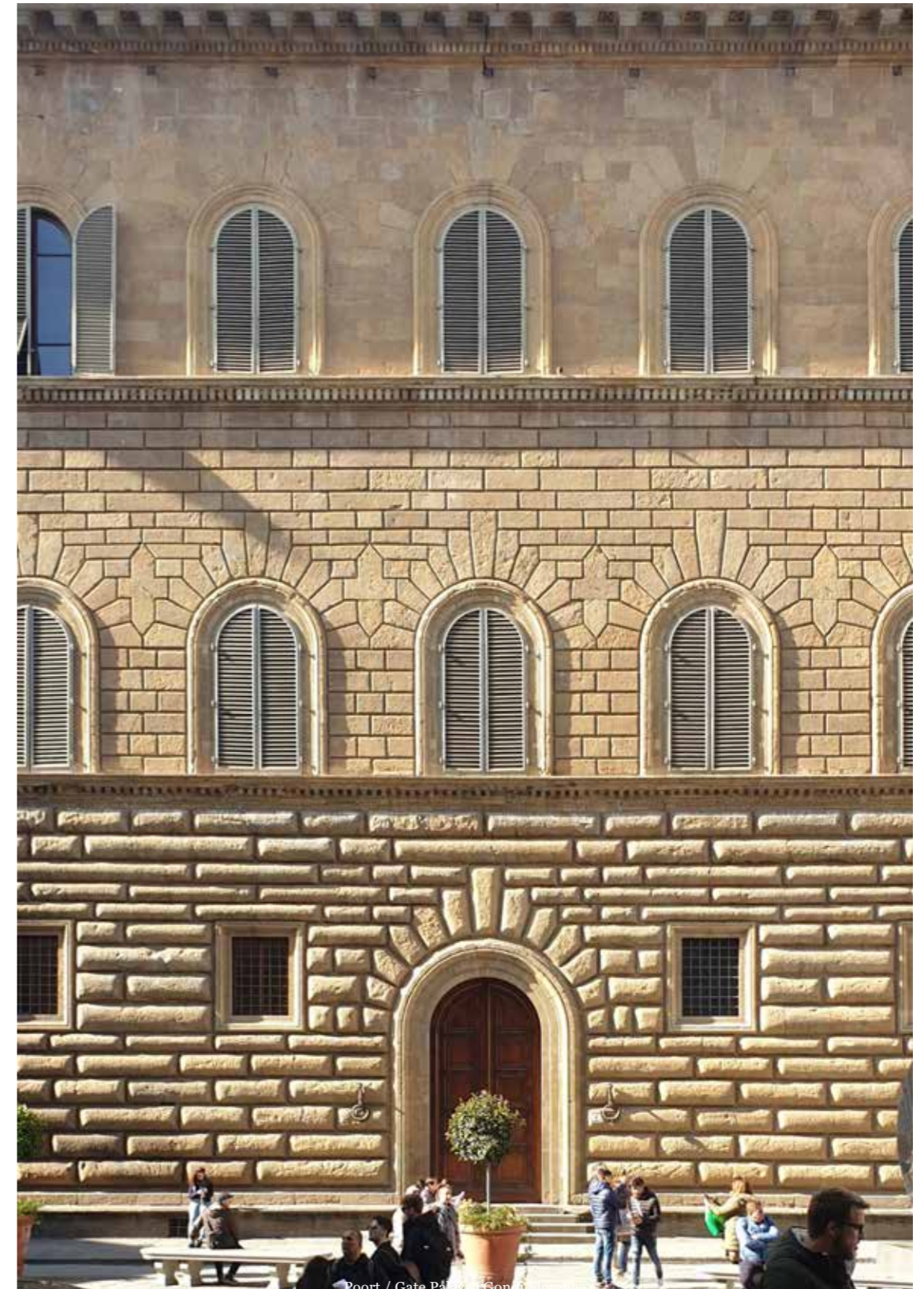
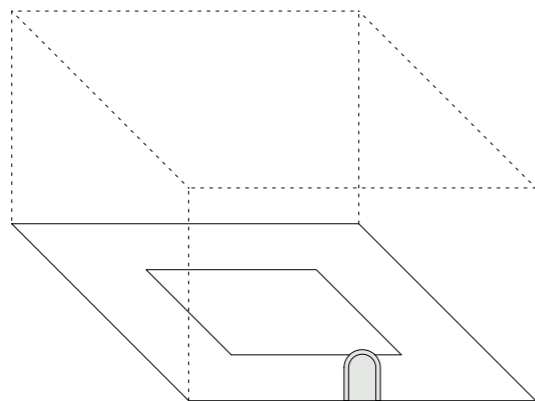

Hof / Court Palazzo Strozzi Florence

Portone

De poort is de toegang naar het gebouw vanaf de straat. De poort is aan de straat aangezet met decoraties. Soms zijn er meerdere poorten. In die gevallen geven de decoraties en de maat van de deur een hiërarchie aan.

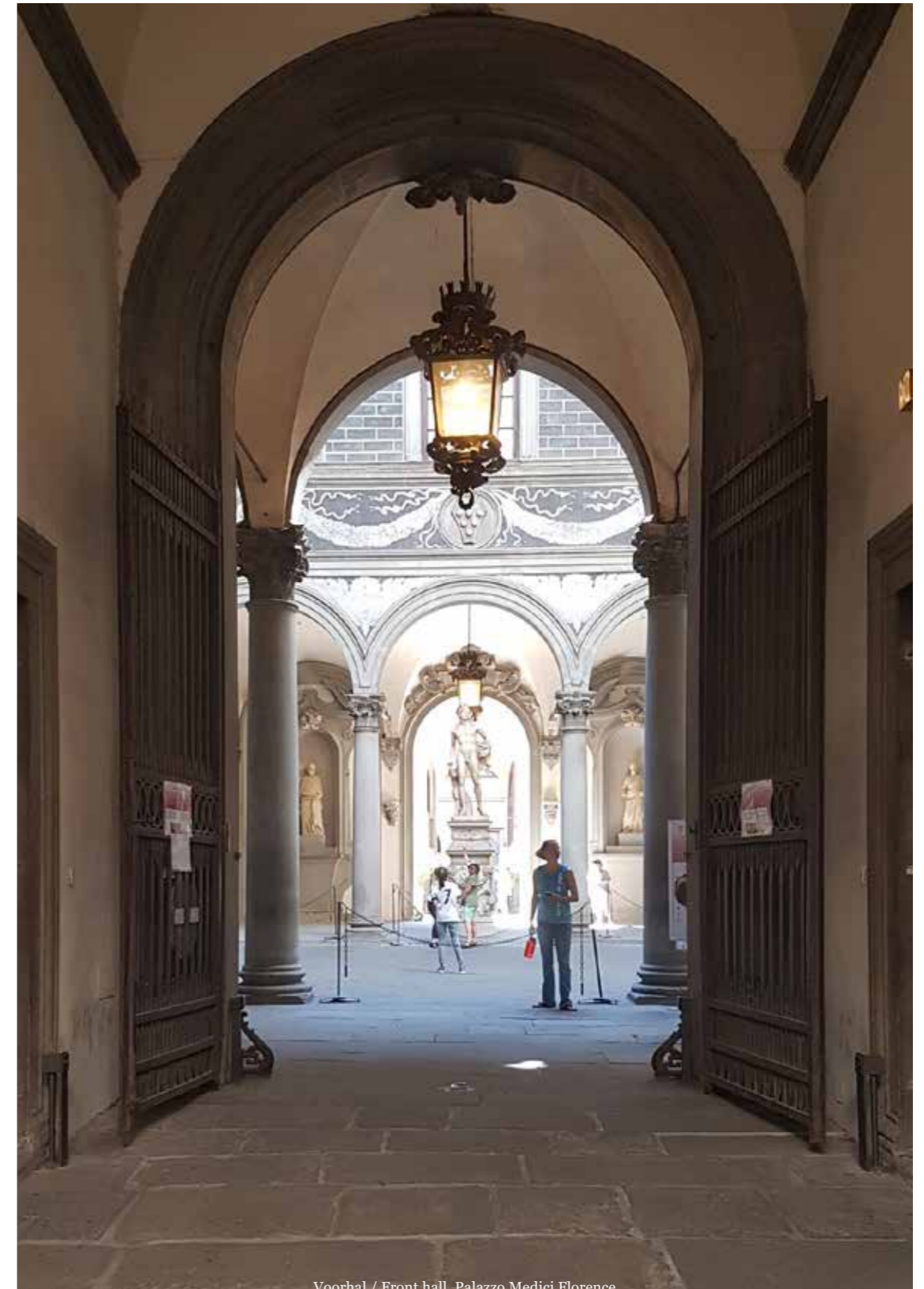
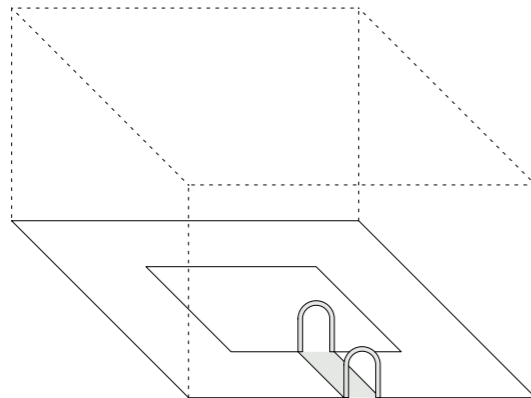
The gate is the entrance to the building from the street. The gate is decorated on the street. Sometimes there are several gates. In such cases, the decorations and the size of the gate indicate a hierarchy.

Androne

Een cruciale architectonische ruimte is de voorhal, die tussen de poort en het hof ligt. Deze heeft het karakter van een zelfstandige ruimte die benadrukt wordt door een eigen plafond. Bogen op muurdammen of kolommen scheiden de voorhal van het hof af. De voorhal heeft het karakter van een ontvangsthal. Soms liggen aan de voorhal deuren die naar nevenvertrekken of kleinere wooneenheden in het gebouw voeren.

A crucial architectural space is the front hall, which lies between the gate and the court. It has the character of an independent space emphasised by its own ceiling. Arches on wall dams or columns separate the entrance hall from the courtyard. The entrance hall has the character of a reception hall. Sometimes, the entrance hall has doors leading to ancillary rooms or smaller living units in the building.

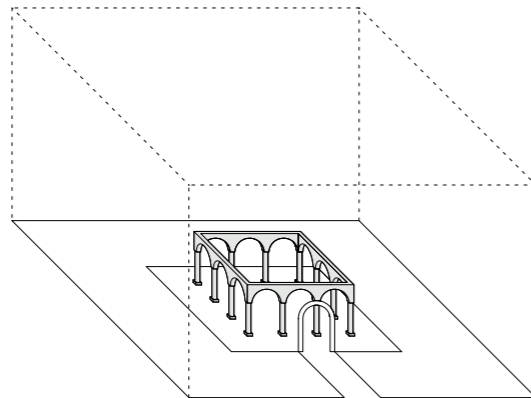

Voorhal / Front hall, Palazzo Medici Florence

Colonnato

Overdekte buitengangen zorgen voor schaduw en bescherming tegen regen. De buitengangen worden gedragen door kolommenrijen die op het raster van het hof staan. De tendens is om het hof aan alle zijden van buitengangen te voorzien. De buitengang was in de stedelijke renaissancecultuur de plek waar de eigenaar zijn welvaart liet zien door er dure kunst- en gebruiksvoorwerpen te plaatsen. Het was ook de plek waar ondergeschikte bezoekers wachtten op het belet van de huiseigenaar voor hun visite.

Covered outdoor ambulatories provide shade and protection from the rain. The ambulatories are supported by rows of columns on the courtyard grid. The tendency is to provide the court with ambulatories on all sides. In urban Renaissance culture, the outer corridor was the place where the owner displayed his wealth by placing expensive art and utensils there. It was also the place where subordinate visitors waited until they were allowed access by the owner for their visit.

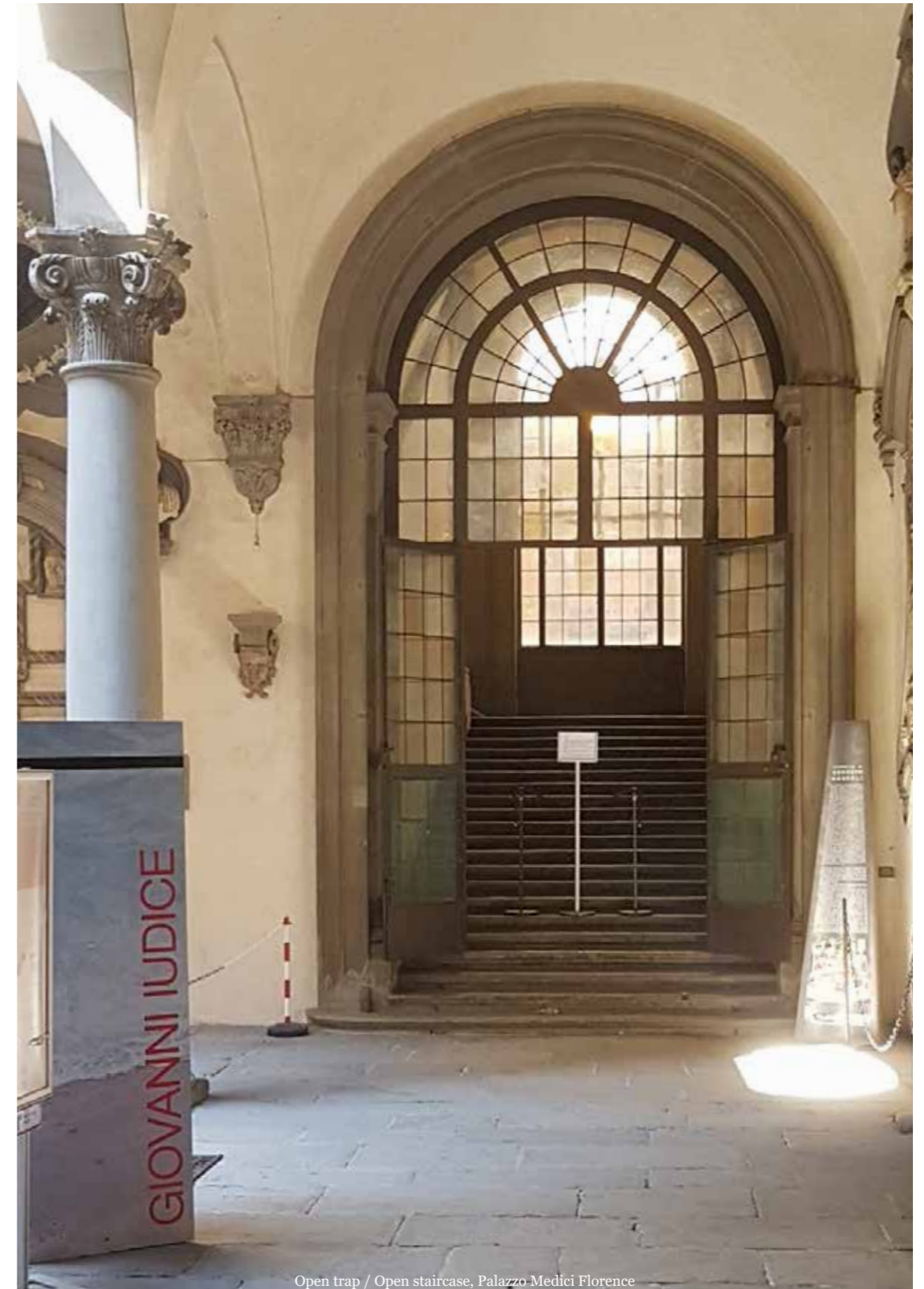
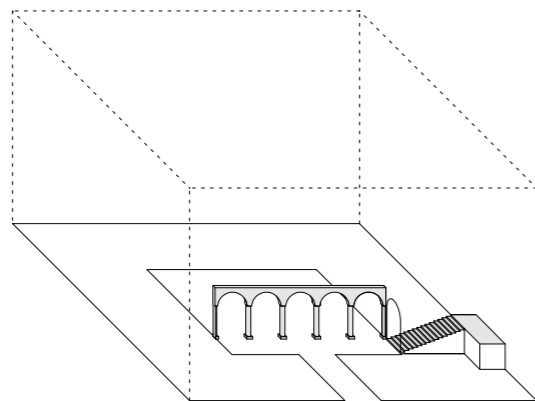

Zuilengang / Ambulatory Palazzo Pazzi Florence

Scala aperta

De buitentrap voert naar de ontvangstvertrekken. In tegenstelling tot eventueel aanwezige secundaire trappen, is de buitentrap deel van de ceremoniële route die bezoekers afleggen van de straat naar de ontvangstvertrekken. De buitentrap ligt doorgaans haaks op de as van het hof. Subtiele randen in de bogen van de zuilengang ondersteunen de dwarsrichting.

The external staircase leads to the reception rooms. Unlike any secondary staircase, the external staircase is part of the ceremonial route taken by visitors from the street to the reception rooms. The external staircase is usually at right angles to the axis of the court. Subtle edges in the arches of the colonnade support the transverse direction.

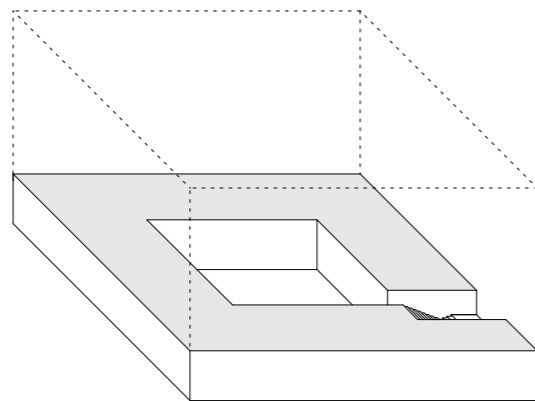

Open trap / Open staircase, Palazzo Medici Florence

Piano nobile

De ontvangstruimten, vaak samenvallend met de hoofdwoonvertrekken van de eigenaar, liggen altijd aan de straatzijde op de belle-étage. De beletage heeft doorgaans de grootste vrije hoogte en bevat het woonprogramma van de familie van de eigenaar. Deze dominantie toont zich in de gevel van het palazzo. Doorgaans tekent de begane grond zich af in een architectonisch afwijkende plint. Behalve door de poort, kenmerkt het zich door kleine vensteropeningen en de suggestie van grote steenblokken.

The reception rooms, which often coincide with the owner's main living quarters, always face the street on the belle étage. This principal floor usually has the greatest clear height and contains the living programme of the owner's family. This dominance can be seen in the facade of the palazzo. Usually, the ground floor is reflected in an architecturally different plinth. Apart from the gate, it is characterised by small window openings and the suggestion of large stone blocks.

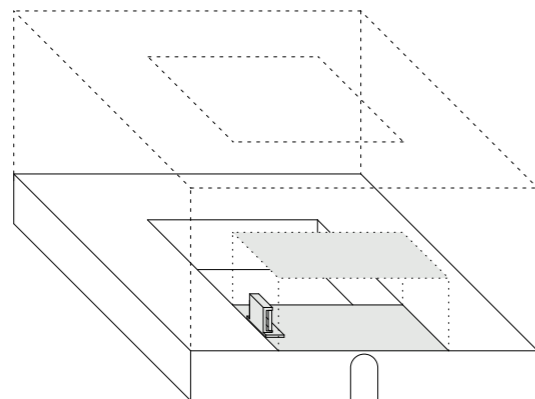

Uitdrukking beletage / Expression principal floor Palazzo Rucellai Florence

Sala

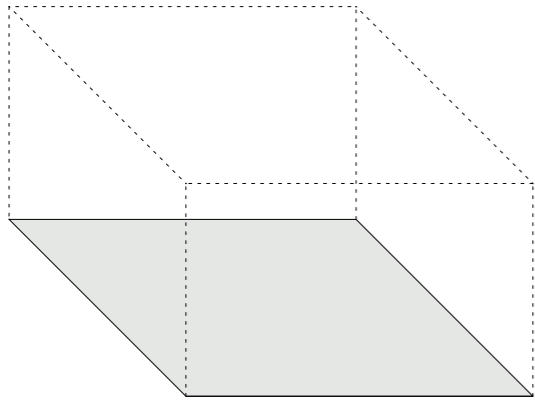
De zaal is het eindpunt van de ceremoniële route van bezoekers. Het is de ontvangstruimte en het belangrijkste woonvertrek. De toegang van de zaal is ruimtelijk verbonden met de buitentrap. De zaal is rijk gedecoreerd en streng axiaal georganiseerd. Monumentale haarden vormen de pronkstukken op de as van de zaal. De gevelopeningen volgen meestal de aslijnen van het hof.

The hall is the end point of the ceremonial route of visitors. It is the reception area and the main living area. The entrance to the hall is spatially connected to the external staircase. The hall is richly decorated and strictly organized axially. Monumental fireplaces are the showpieces on the axis of the hall. The facade openings usually follow the axis lines of the court.

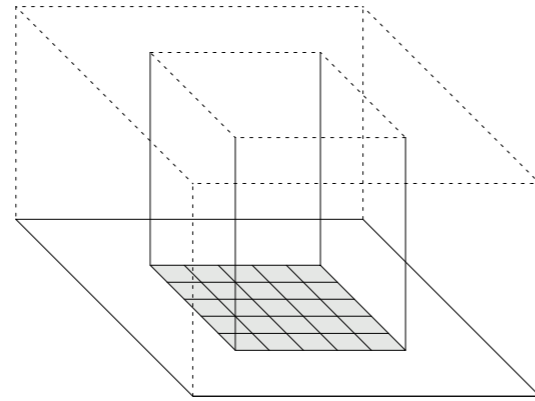

Haard en heraldiek / Fireplace and heraldry Palazzo Gondi

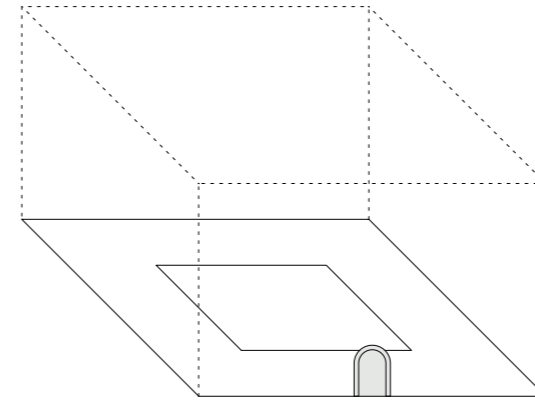
Il repertorio dell palazzo

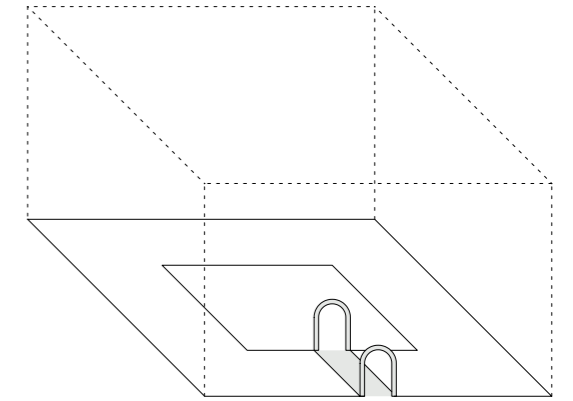
Sito

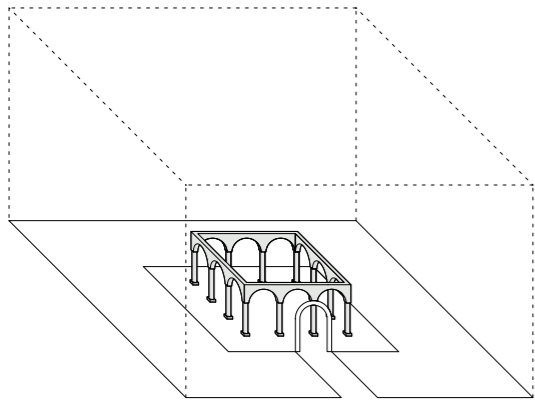
Cortile

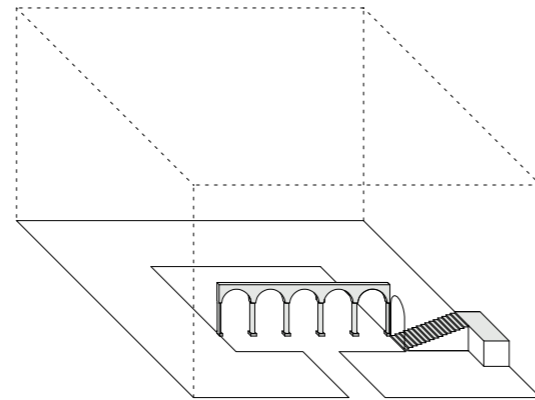
Portone

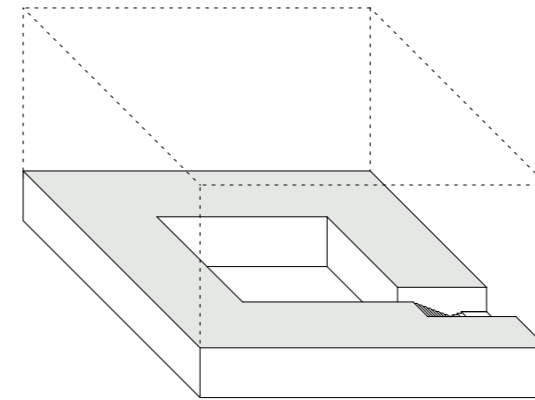
Androne

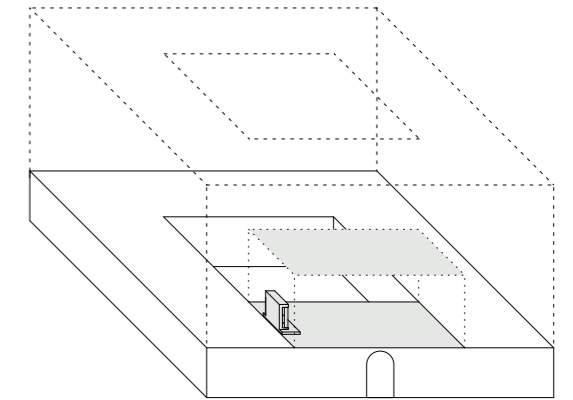
Colonnato

Scala aperta

Piano nobile

Sala

Ontwikkeling van het repertoire

De inzet van het repertoire verschilt per regio en per tijdvak. Dat geldt bij uitstek voor de buitentrap. In de Florentijnse renaissance ligt de buitentrap bijvoorbeeld doorgaans haaks op de as van het hof. In de Romeinse renaissance ligt de buitentrap meestal evenwijdig aan de as van het hof en is daardoor soms manifest aanwezig in het beeld van het hof. In de Napolitaanse speculatiebouw van de 18^e eeuw ontwikkelt het palazzo zich tot een meergezinshuis waarin de wooneenheden afzonderlijk van elkaar bereikbaar zijn. De buitentrap verschuift naar de achterwand van het hof. De buitengang en bel-etage verliezen hun betekenis.

Development of the repertoire

The use of the repertoire differs from region to region and from period to period. This is especially true for the external staircase. In the Florentine Renaissance, for example, the external staircase is usually at right angles to the axis of the court. In the Roman Renaissance, the external staircase is usually parallel to the axis of the court and is therefore sometimes manifestly present in the image of the court. In the Neapolitan speculative building of the 18th century, the palazzo develops into a multi-family house in which the living units are accessed separately from each other. The external staircase moves to the back wall of the courtyard. The outer ambulatory and the principal floor lose their significance.

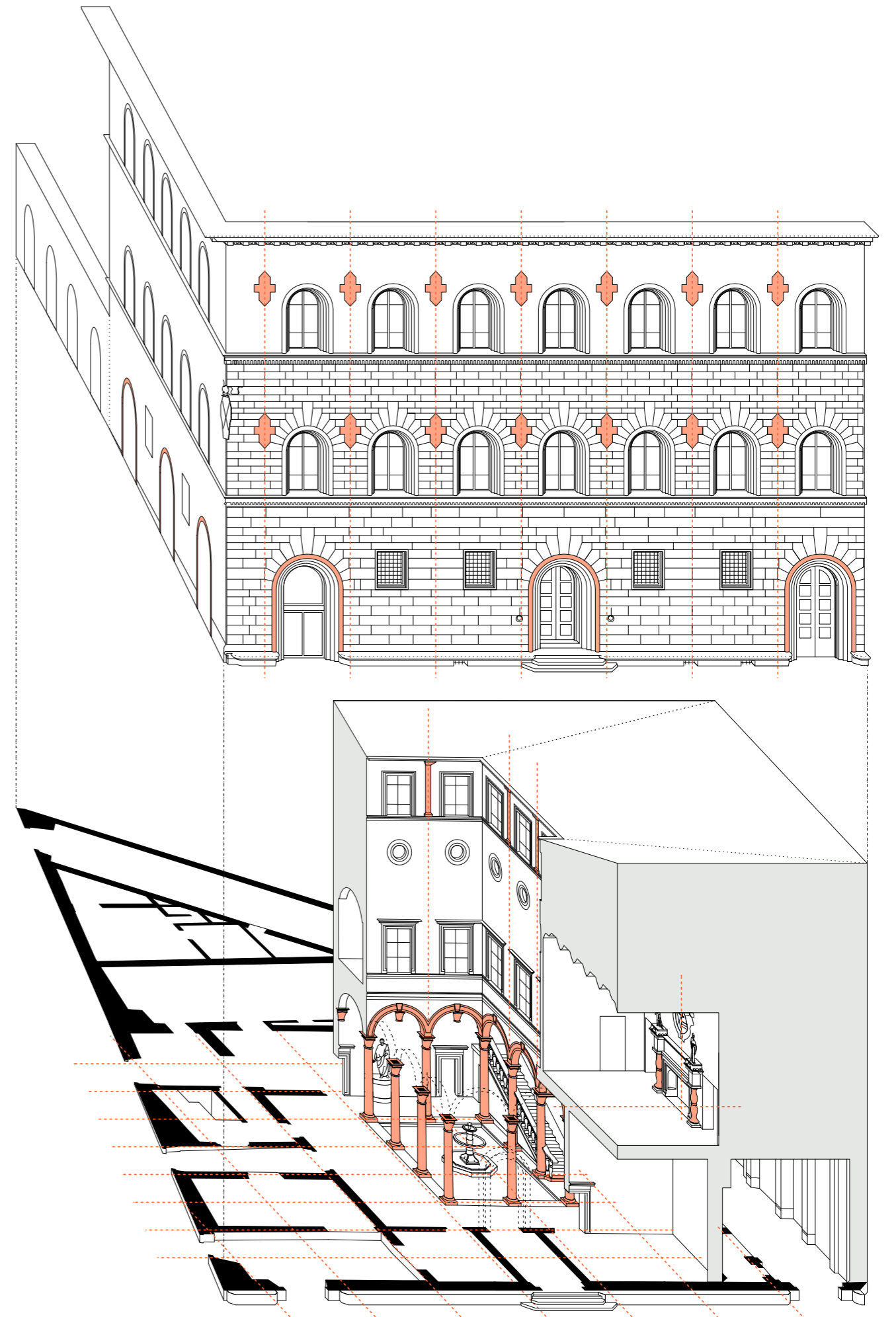
Open trap / Open staircase Palazzo Gaddi Rome

Open trap / Open staircase Palazzo San Felice Naples

Cortile Palazzo Gondi Florence

HANS VAN DER HEIJDEN ARCHITECTEN
HET BUREAU VOOR DUURZAAM STADSONTWERP BV

Meeuwenlaan 100
1021 JL Amsterdam
www.hvdha.com
+31 (0) 20 7059976
KvK 60706759
BTW 854025005 B01

WWW.HVDHA.COM